Bijlage 1 bij offertebrief

ANIMAL SCIENCES GROUP WAGENINGEN UR	Documentcode	FOR-10005
	Datum vrijgave	01-07-2009
	Versie	2.0
	Printdatum	09-nov-11

Project voorstel/plan BU Veehouderij

Projecttitel	Positieflijst Zoogdieren – toevoegen houderij informatie en vaststellen procedure welzijnsrisicobeoordeling
Datum voorstel/plan *(dd-mmm-jj)*	7 nov 2011
Status	Definitief
Contactpersoon Veehouderij	
Opdrachtgever	Cluster Mens en Dier - Directie Voedsel, Dier en Consument - Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Contactpersoon opdrachtgever	
Uitvoerende instellingen	WUR Livestock Research (WLR)
Startdatum *(dd-mmm-jj)*	15-nov-11
Einddatum *(dd-mmm-jj)*	15-mrt-12

1. Inhoudelijke beschrijving

1.1 Aanleiding

In het wetsvoorstel Wet Dieren is opgenomen, dat het verboden is dieren te houden, die niet behoren tot bij of krachtens Algemene Maatregel van Bestuur aangewezen diersoorten of diercategorieën. Ingegeven door een recent door het Europese Hof van Justitie gewezen Andibel arrest (Arrest C-219/07, 19 juni 2008) dient het aanwijzen van deze diersoorten te zijn gebaseerd op objectieve, met betrekking tot houders niet-discriminatoire criteria.
Om hieraan te kunnen voldoen, heeft WUR Livestock Research (WLR) in opdracht van het Ministerie van EL&I in een eerdere studie een systematiek ontwikkeld voor het opstellen van een Positieflijst voor in eerste instantie zoogdieren.

De activiteiten die voor de beoordeling van iedere diersoort moeten worden uitgevoerd zijn in onderstaande stroomdiagram weergegeven (figuur 1). Deze figuur komt in grote lijnen overeen met de eerder voorgestelde systematiek. Onderdelen daarvan dienen echter verder te worden uitgewerkt.

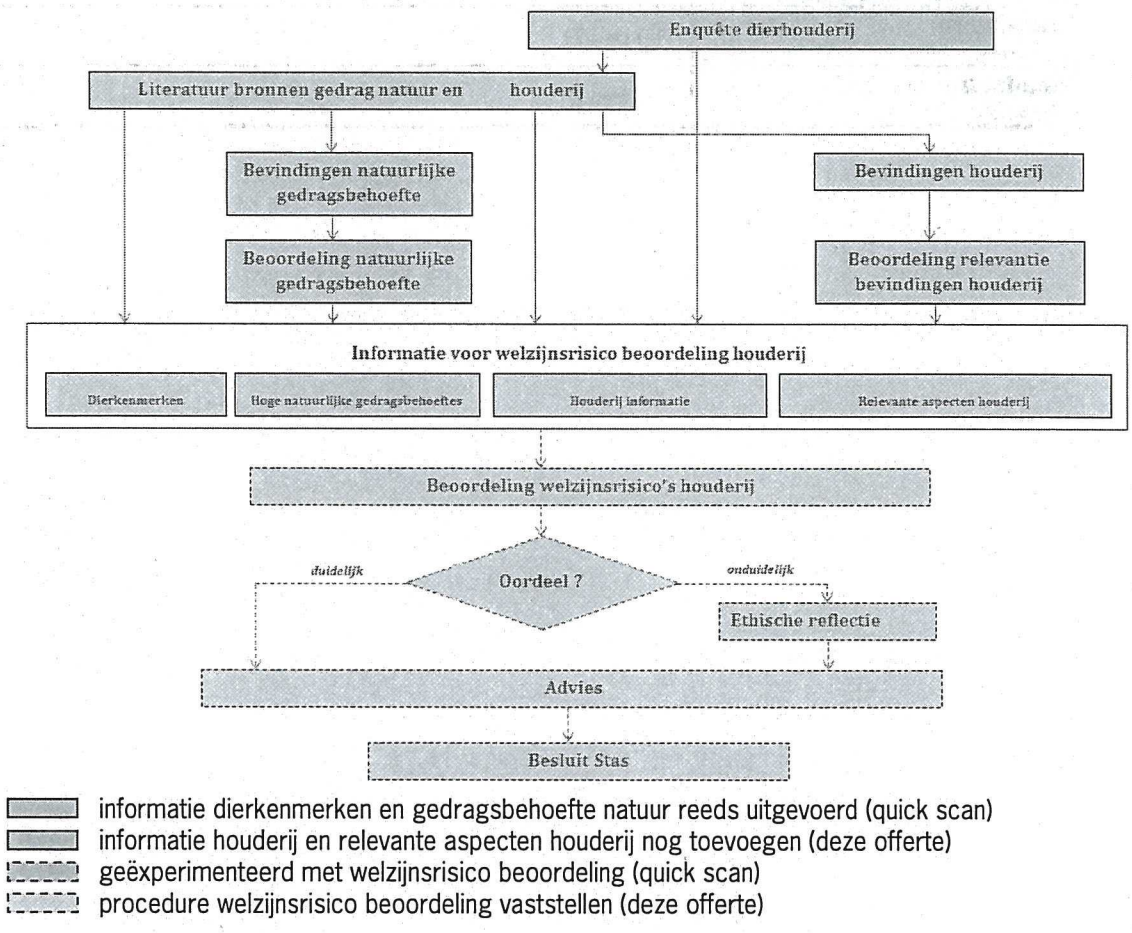

Figuur 1. Diagram van systematiek voor beoordeling diersoorten voor al dan niet plaatsing op positieflijst.

De basis van de ontwikkelde systematiek is dat de natuurlijke gedragsbehoeftes van een diersoort niet mogen leiden tot onaanvaardbare welzijns- en gezondheidsproblemen in een gehouden

omgeving. Daarom wordt eerst gezocht naar literatuurbronnen waaruit bevindingen over de natuurlijke gedragsbehoeftes van de diersoort worden afgeleid. Vervolgens worden deze bevindingen door een aantal (3) deskundigen gescoord op het belang voor het natuurlijke gedrag van de diersoort. In een quick scan zijn op deze wijze vooral de hoge gedragsbehoeftes van de diersoorten van de eerder door de RDA opgestelde positieflijst vastgelegd.
Daarnaast zijn een aantal specifieke kenmerken (o.a. gewicht en grootte) van een diersoort uit wetenschappelijke bronnen verzameld en evenals genoemde gedragsbehoeftes in een database gezet.

Vervolgens is in de quick scan geëxperimenteerd om met deze informatie te komen tot een welzijnsbeoordeling waaruit een advies voor al dan niet plaatsing van een diersoort op de positieflijst zou kunnen worden afgeleid. Daarbij is het eindoordeel niet alleen bepaald door het welzijnsrisico (Hoeveel hoge gedragsbehoeftes?), maar ook door het ruimterisico (Voldoet normomgeving zoals gedefinieerd in systematiek aan de ruimte die diersoort nodig heeft?) en het informatierisico (Is er voldoende literatuur/informatie beschikbaar om natuurlijke gedragsbehoefte te kunnen vaststellen?).

In de ontwikkelde systematiek wordt er echter vanuit gegaan dat bij de welzijnsrisicobeoordeling onder houderij omstandigheden ook informatie over het gedrag (welzijn) onder deze omstandigheden moet worden betrokken, mits beschikbaar. Ook is eerder reeds aanbevolen om het totale palet aan informatie bestaande uit de dierkenmerken, de hoge natuurlijke gedragsbehoeftes, relevante aspecten van gedrag en welzijn in de houderij en de feitelijke houderij informatie door een brede groep deskundigen vanuit een divers en representatief ethisch/maatschappelijk perspectief te laten beoordelen. Deze beoordeling zal dan tot een advies voor het al dan niet plaatsen van een diersoort op de positieflijst moeten leiden.

In interviews is in de maanden mei en juni 2011 met 11 organisaties gesproken over de ontwikkelde systematiek voor de positieflijst. Tijdens de interviews is door WLR een toelichting gegeven op de in de afgelopen jaren in opdracht van EL&I ontwikkelde systematiek. Partijen is eerst gevraagd naar hun standpunt ten aanzien van het begrip positieflijst. Daarna is men in de gelegenheid gesteld om de mening te geven over de ontwikkelde systematiek. Verder is gepolst of en op welke manier de organisaties mee zouden willen werken aan het verder uitwerken van de systematiek en dan wel met name bij het per diersoort verzamelen van informatie uit de houderij en bij de eindbeoordeling van de welzijnsrisico's voor de te houden diersoort.
De organisaties hebben diverse opmerkingen gemaakt over de systematiek. Waar mogelijk worden deze in het vervolgtraject voor de ontwikkeling van een positieflijst voor zoogdieren meegenomen. Voor houderij gerelateerde organisaties zijn vooral het gebruik van een normomgeving en de vraag hoe om te gaan met de mate van domesticatie zorgpunten. Verder zijn door stakeholders meer dan 50 diersoorten genoemd die niet op de huidige RDA positieflijst staan.
Op grond van bovenstaande punten wordt geadviseerd om in vervolgonderzoek het verzamelen van houderij informatie voor alle zoogdiersoorten open te stellen en per diersoort de feitelijke huisvesting en mate van domesticatie te betrekken in het verdere beoordelingstraject.
Verder heeft het merendeel van de stakeholders aangegeven op een of andere wijze betrokken te willen zijn bij het vervolgtraject, waarin een positieflijst voor zoogdieren definitief gestalte moet krijgen.

In deze offerte wordt ingegaan op:

1. het verzamelen van houderij informatie (in schema rood ingekleurd). Aangegeven zal worden welke informatie op welke wijze wordt verzameld.
2. Het vaststellen van de wijze waarop de welzijnsrisico beoordeling en de daaruit voortvloeiende advisering voor het al dan niet plaatsen op de positieflijst vorm zal worden gegeven (in schema oranje ingekleurd). De daadwerkelijke uitvoering van deze welzijnsrisico beoordeling wordt nu nog niet meegenomen.

1.2 Opdracht

1. Verzamel houderij informatie van in Nederland gehouden hobby- en gezelschapsdieren (alleen zoogdieren) die naast de natuurlijke gedragsbehoeftes relevant kan zijn voor het beoordelen van het welzijnsrisico onder houderij omstandigheden.

2. Geef nadere invulling aan de welzijnsrisicobeoordeling in de systematiek zowel met betrekking tot de te gebruiken informatie, de te volgen procedure en de te betrekken brede groep van deskundigen.

Resultaten

Als resultaten van het projectvoorstel zullen worden opgeleverd:

- Rapportage van de informatie uit de enquêtes per diersoort
- Besluit diersoorten die voor eindbeoordeling in aanmerking komen
- Aanvulling database met houderij informatie die nodig is voor eindbeoordeling
- Beschrijving procedure voor eindbeoordeling

1.3 Randvoorwaarden

EL&I nodigt houders direct of middels organisaties waarbij deze zijn aangesloten uit om door het invullen van vragenlijsten informatie aan te leveren over door hen gehouden zoogdiersoorten. EL&I zal voldoende gelegenheid bieden voor overleg en besluitvorming op een aantal momenten in de voorgestelde projectactiviteiten (vaststelling te beoordelen diersoorten en vaststelling procedure beoordeling welzijnsrisico's en advisering).

1.4 Activiteiten

Het onderzoek bestaat uit de volgende activiteiten:

a. <u>Verzamelen houderij informatie per diersoort</u>

Opzet en uitvoering enquête

Door WLR is een eerste opzet gemaakt voor een enquête (zie bijlage 1), waarmee informatie van diersoorten onder houderij omstandigheden kan worden aangeleverd. De vraagstelling richt zich op:

- Feitelijke houderij informatie – levert per diersoort o.a. op: aantal houders, aantal dieren, gehouden vorm (wild of gedomesticeerd, kweekvorm), geboden huisvestingsruimte en leeftijd);
- Literatuur (bronnen) aan te leveren door houders
- Optioneel: Visie/oordeel van houders op gedrag/gezondheid/welzijn van door hen gehouden dieren i.r.t. feitelijke houderij informatie

Naast de dierhouders zullen ook dierenartsen worden benaderd met een enquête. Daarbij zullen de vragen gericht zijn op het verkrijgen van informatie over gezondheidsproblemen bij gehouden (exotische) diersoorten, waarvoor de dierenartsen zijn geconsulteerd.

In navolging van het advies van het merendeel van de stakeholders zal de enquête via internet worden voorgelegd aan individuele houders. Diverse organisaties hebben in de interviews aangegeven hieraan op enige wijze te willen meewerken; ze zullen worden benaderd om hun communicatie mogelijkheden (websites, nieuwsbrieven, vakbladen e.d.) in te zetten voor het informeren en stimuleren van de dierhouders om de enquête in te vullen.

Gedurende een periode van 2 maanden wordt de enquête opengesteld op internet voor het aanleveren van informatie per diersoort door de houders (c.q. dierenartsen).
Na het verzamelen van de informatie uit de enquête worden de resultaten per diersoort geanalyseerd en in een rapport vastgelegd. De hieruit af te leiden feitelijke resultaten worden in de database beschikbaar gemaakt voor de welzijnsrisicobeoordeling.

Bevindingen gedrag en welzijn in houderij vastleggen en beoordelen op relevatie
In analogie met de gevolgde werkwijze voor het natuurlijke gedrag wordt gedocumenteerde informatie over het gedrag en welzijn van een diersoort in de houderij verzameld. Deze informatie wordt:

- Aangedragen door houders middels de enquête en
- Aangevuld met literatuur onderzoek door WLR

Uit deze informatie zullen door WLR bevindingen worden afgeleid en ingevoerd in de reeds bestaande database onder het criterium 10 (Gehouden dieren). Daarbij zullen als subcriteria worden onderscheiden: Gedrag en welzijn (stereotypieën), Gezondheid, Domesticatie, Aanpassingsvermogen, Houderij (huisvesting, klimaat, voeding, gevaar), Zoönosen en Overige.

Ook uit de optioneel door houders gegeven visie of beoordeling van gedrag/gezondheid/welzijn van door hun gehouden dieren kunnen na toetsing op betrouwbaarheid bevindingen aan de database worden toegevoegd.

De bevindingen zullen per subcriterium door minimaal 3 experts op het gebied van het houden van (gezelschaps)dieren (UU, dierentuin, WUR) worden beoordeeld op relevantie. Dit levert voor het criterium 'Gehouden dieren' per subcriterium een relevantie score op. In het verdere traject worden voor de subcriteria die een hoge relevantiescore hebben de bevindigen, die hebben geleid tot deze hoge score, vermeld zodat deze kunnen worden betrokken in de integrale welzijnsrisico-beoordeling per diersoort.

Te onderzoeken diersoorten
Als afbakening wordt voor deze offerte het aantal diersoorten, waarvoor de informatie voor de beoordeling van het welzijnsrisicobeoordeling onder houderij omstandigheden compleet zal worden gemaakt, gesteld op maximaal 80.
Daartoe zullen in elk geval de diersoorten behoren waarvan is vastgesteld dat in de houderij voornamelijk gedomesticeerde vormen voorkomen. Een aantal van deze diersoorten is vermeld in bijlage 2. De te onderzoeken diersoorten zullen worden aangevuld met diersoorten die volgens de resultaten van de enquête veel worden gehouden. Deze zullen 6 weken nadat de enquête is uitgezet in overleg met EL&I worden vastgesteld.

Opmerking: Doordat de enquête is opengesteld voor alle zoogdierdiersoorten is het theoretisch mogelijk dat op grond van de verkregen houderij informatie ook diersoorten worden voorgedragen voor de welzijnsrisicobeoordeling, terwijl deze diersoort niet voorkomt op de RDA positieflijst. De natuurlijke gedragsbehoeftes van deze diersoorten zullen dan alsnog moeten worden vastgesteld.

b. Invulling welzijnsrisicobeoordeling houderij

Te gebruiken informatie
Aan de hand van figuur 1 is reeds uitgelegd dat 'Dierkenmerken' en de 'Hoge natuurlijke gedragsbehoeftes' voor diersoorten van RDA positieflijst in een eerder stadium in een quick scan zijn verzameld en in een database zijn ingevoerd. De feitelijke houderij informatie (aantal houders, dieren e.d.) wordt aan deze database toegevoegd als 'Houderij informatie'. Informatie op basis van documenten wordt met een beoordeling voor relevatie eveneens in de database opgenomen en komt beschikbaar bij de welzijnsrisicobeoordeling als 'Relevante aspecten houderij'.
In figuur 2 wordt nader aangeduid welke informatie onder de items Dierkenmerken (natuur), Hoge natuurlijke gedragsbehoeftes, Houderij informatie en Relevante aspecten houderij beschikbaar komt.

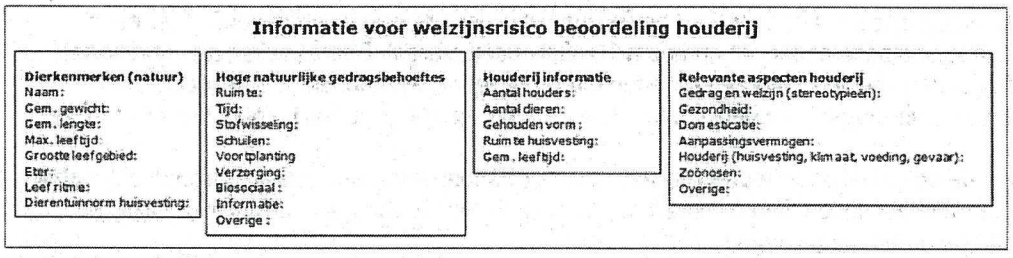

Figuur 2. Schematische weergave van informatie die wordt aangeboden voor de beoordeling van de welzijnsrisico's onder houderij omstandigheden.

Voorbeelden van deze informatie zullen voor enkele diersoorten in de eerste maand van de projectuitvoering met EL&I worden besproken, waarna een definitieve uitvoering wordt vastgesteld.

Te volgen procedure
In een nader uit te werken procedure zal per diersoort de beschikbare informatie (figuur 2) door een brede groep inhoudelijke deskundigen worden beoordeeld op het welzijnsrisico voor de diersoort in een houderij omgeving. Daarin dient ook te worden betrokken of voldoende informatie over zowel de natuurlijke gedragsbehoeftes als relevante aspecten uit de houderij beschikbaar is

Mede naar aanleiding van opmerkingen bij de interviews wordt er vooralsnog vanuit gegaan deze beoordeling schriftelijk te laten uitvoeren waarbij de experts een individuele afweging maken op basis van de aangeboden verzamelde informatie en hun eigen op persoonlijke waarden georiënteerde grondhouding.

Uit de beoordelingen van de verschillende experts dient een advies voor het al dan niet plaatsen van een diersoort op de positieflijst te worden opgesteld. De wijze waarop tot een advies kan worden gekomen zal nader worden uitgewerkt. In sommige gevallen, bijvoorbeeld bij grote verschillen in de beoordelingen tussen de experts, zullen de mogelijkheden van een ethische reflectie worden nagegaan.

Te betrekken deskundigen
Voorgesteld wordt om bij deze beoordeling een brede groep deskundigen uit onderzoek, houderij, diergezondheid en dierenwelzijn te betrekken. Kandidaten zullen in overleg met EL&I worden benaderd.

2. Beheersaspecten

2.1 Projectorganisatie

De uitvoering van het project ligt in handen van WLR met als projectleider. Deze is daarbij onder andere verantwoordelijk voor organisatie, beheer en rapportage van het project. Tevens onderhoudt hij de contacten met de opdrachtgever.

Houderij informatie per diersoort – uitvoering enquête
Definitief vaststellen enquête (incl. diergezondheidsvragen dierenartsen):
en dierentuinexpert
Internet implementatie enquête:
Controleren kwaliteit en kwantiteit aangeleverde data, verdere analyse data:
Rapportage analyse resultaten:
Toevoegen feitelijke informatie uit enquête aan bestaande database:

Houderij informatie per diersoort – relevante aspecten uit houderij
Literatuur houderij verzamelen en bevindingen vaststellen:
Bevindingen beoordelen op relevantie: en dierentuinexpert
Toevoegen bevindingen met relevantie scores aan database:

Invulling procedure welzijnsrisicobeoordeling houderij
Voorbeeldsheets met informatie voor welzijnsrisicobeoordeling twee diersoorten:
Vaststellen nadere invulling procedure welzijnsrisicobeoordeling:

2.2 Planning

De inwerkingtreding van de positieflijst voor zoogdieren is voorzien op 1 januari 2013. De publicatiedatum hierbij wordt 1 oktober 2012.
Voor de planning van de doorlooptijd van het project wordt er daarom vanuit gegaan dat de eindrapportage uiterlijk 1 juli 2012 wordt opgeleverd.

Voor de activiteiten in deze offerte geldt de volgende planning:

- Verzamelen feitelijke houderij informatie (enquête): 15 nov 2011 – 15 jan 2012
- Vaststellen diersoorten waarvoor informatie compleet wordt gemaakt: 15 december 2011
- Verzamelen houderij bevindingen (literatuur): 15 nov 2011 – 31 jan 2012
- Rapportage resultaten enquête: 15 feb 2012
- Beoordeling houderij bevindingen (in database): 15 feb 2012 – 15 mrt 2012
- Invulling procedure welzijnsrisicobeoordeling: 15 nov 2011 – 15 dec 2011

Voor het vervolgtraject bestaande uit het doorvoeren van de welzijnsrisicobeoordeling met de daaruit volgende advisering per diersoort (maximaal 80 diersoorten) wordt er van uitgegaan dat daarvoor de periode van 1 maart tot uiterlijk 1 juli 2012 beschikbaar is.

2.3 Kosten (exclusief BTW)

Kosten personeel

- Projectleiding €
- Houderij informatie per diersoort – uitvoering enquête: €
- Houderij informatie per diersoort – relevante aspecten houderij (literatuur) €
- Invulling procedure beoordeling welzijnsrisico houderij en advisering €

Kosten faciliteiten: €
Kosten materieel: €
Kosten derden: €
Reiskosten: €

Totaal kosten voor deze offerte: € 102.378,-

P.M. Uitvoering beoordeling welzijnsrisico's houderij met advisering voor al dan niet plaatsing op positieflijst (kosten indicatie tussen € 25.000,- en € 35.000,- t.z.t. definitief in te vullen in vervolgofferte)

3. Communicatie

Het project heeft een vertrouwelijk karakter vanwege de hoge maatschappelijke gevoeligheid en een grote politieke relevantie. Er zal niet anders dan in nauwe afstemming met EL&I over de resultaten van het project worden gecommuniceerd, waarbij de afspraken tussen DLO en EL&I dienaangaande worden gerespecteerd.

4. Begroting

Voor 2011:

Onderbouwing kosten	Dagtarief 2011 in Euro	Aantal dagen	Dagen x tarief in kEuro	Totaal in kEuro
Onderzoeker (				
Onderzoeker (s				
Senior onderzoeker (s				
Kosten personeel				
Kosten faciliteiten				
Kosten materieel				
Kosten derden				
Reiskosten				
Totaal				60,2

Voor 2012:

Onderbouwing kosten	Dagtarief 2012 in Euro	Aantal dagen	Dagen x tarief in kEuro	Totaal in kEuro
Onderzoeker (s				
Onderzoeker (s				
Senior onderzoeker (s				
Kosten personeel				
Kosten faciliteiten				
Kosten materieel				
Kosten derden				
Reiskosten				
Totaal				42.2

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Wageningen UR Livestock Research
P.O. Box 65
8200 AB Lelystad
The Netherlands
tel: +31 320 23 82 38
fax: +31 320 23 80 50